

BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ'NİN DIŞ POLİTİKASI

MAHMUT RANTİSİ, EMRAH KEKİLLİ

BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ'NİN DIŞ POLİTİKASI

MAHMUT RANTİSİ, EMRAH KEKİLLİ

COPYRIGHT © 2017

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Uygulama: Hasan Suat Olgun
Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
DIŞ POLİTİKADA DÖNÜŞÜM	9
KARAR ALMA SÜREÇLERİ	10
DIŞ POLİTİKA YÖNELİMİNİ BELİRLEYEN ETKENLER	12
DIŞ POLİTİKA ARAÇLARI	13
ARAP BAHARI SONRASI DIŞ POLİTİKA	16
SONUÇ	24

YAZARLAR HAKKINDA

Mahmut Rantisi

Lisansını Gazze İslam Üniversitesi'nde tamamlayan yazar yüksek lisans derecesini El-Aksa Üniversitesi Diplomatik ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden almıştır. Mahmut Rantisi doktora çalışmalarına Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde devam etmektedir. SETA tarafından Arapça yayımlanan *Ru'ye Türkiye* dergisinin editör yardımcılığını yürüten Rantisi, Türkiye ve Arap Körfezi ülkeleri arasındaki ilişkiler üzerine çalışmalar yapmaktadır. Al Jazeera Center for Studies tarafından çıkarılan *Katar'ın Arap Baharı Ülkelerine Karşı Dış Politikası ve Filistin Meselesi* başlıklı bir kitabı bulunmaktadır.

Emrah Kekilli

2009 yılında Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden mezun oldu. Bilgi Üniversitesi Tarih Bölümü'nde yüksek lisans eğitimini tamamladı, halihazırda Marmara Üniversitesi Tarih Bölümü'nde başladığı doktora eğitimine Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi'nde devam etmektedir. 2012'de Anadolu Ajansı temsilcisi olarak Libya'ya giden Kekilli, 2013 yılı itibarıyla Libya'da faaliyet gösteren bir Türk şirketine yönetici olarak çalıştı. 2015 yılında Türkiye'ye dönerek uluslararası basın kuruluşları için Arapça-Türkçe tercümanlık yaptı. Libya üzerine çok sayıda akademik ve politik makalesi olan Kekilli, Libya'yı merkeze alarak Batı Arap Dünyası üzerine çalışmalarını yürütmektedir. Libya tarihi, siyaseti, ekonomisi, Kuzey Afrika'da devlet dışı silahlı gruplar, cihadi gruplar ve cihadi grupların ideolojik söylemi üzerine yoğunlaşmaktadır.

ÖZET

Analiz Birleşik Arap Emirlikleri'nin (BAE) dış politika öncelik ve hedeflerinin ne olduğunu ve 2011 yılında gerçekleşen Arap devrimleri sonrasında bölgedeki dengeleri nasıl etkilediğini ele almaktadır. BAE'nin dış politikasını belirleyen temel unsurları, dış politika yapımında kullandığı araçları ve 2011 sonrasında takip ettiği dış politikayı ülkeler bazında ele alan analiz okuyucuya Arap devrimleri sonrasındaki süreçte BAE'nin izlediği dış politikanın bölgedeki dengelere etkisine dair bir bakış açısı sunmayı hedeflemektedir. Çalışma BAE'nin bölgedeki İslami hareketleri terörist kabul ettiği, 2011 öncesi siyasi elitlerinin belirleyici olduğu bir siyasi düzen arayışında öncü rol oynadığı ve bölge halklarının değişim taleplerinin yeni bir siyasi düzen üretmesini engellediğini iddia etmektedir. Çalışmada bölgede yaşanan gelişmelerin bölgesel ve uluslararası basındaki yansımaları, uzmanların konuya ilişkin analizleri ve bölgedeki siyasi aktörlerin beyanlarına yer verilmiştir.

**Analiz
BAE'nin dış
politikasındaki
dönüşüm
evrelerine
işaret ederek
ülkenin
dış politika
dinamikleri,
hedefleri ve
araçlarını
ele almaktadır.**

GİRİŞ

BAE'nin 2011'de gerçekleşen halk ayaklanmaları sonrasında benimsediği dış politika bölge ülkelerinin iç politikaları ve oluşan yeni dengeler üzerinde belirleyici olmuştur. BAE başta Müslüman Kardeşler olmak üzere İslami hareketleri hedef alan dış politika vizyonu nedeniyle Arap devrimleriyle Tunus, Mısır, Libya ve Yemen'de güç kazanan yeni aktörlere karşı bir pozisyon almıştır. Mısır'da Müslüman Kardeşler iktidarına karşı muhalif hareketlerin yanında yer almış, ardından askeri yönetimi güçlü bir şekilde destekleyerek Mursi'nin iktidardan düşürülmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Tunus'ta Nahda Hareketi'ne karşı geleneksel elitleri destekleyerek Nahda'nın siyasi gücünü kırmayı hedeflemiştir. Libya'da darbeci General Halife Haftar'a güçlü bir şekilde destek vererek

ülkeyi iç savaşa sürükleyen sürece ciddi katkı sunmuştur. Ayrıca Haftar'a arka çıkması nedeniyle Libya'da Birleşmiş Milletler'in (BM) çözüm çabalarının tıkanmasına sebebiyet vermiştir. İslah Hareketi'ne karşı tavır alarak Yemen krizinde ciddi etkileri olmuştur. BAE'nin Arap devrimleri sonrasında takip ettiği politikanın etkileri devrimlerin gerçekleştiği ülkelerle sınırlı kalmayarak bölgede dengelerin yeniden şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Özellikle Trump'ın Suudi Arabistan ziyaretiyle bölgede başlayan yeni süreçte BAE'nin dış politika vizyonunun önemli bir misyon ifa edeceği gözlemlenmektedir.

BAE'nin ana aktör olduğu Katar krizi ülkenin 2011 yılından bu yana takip ettiği dış politika hedeflerini bölgesel bir düzene dönüştürme çabasının ürünüdür. 2011 başından itibaren Arap devrimlerinin dillendirdiği talepleri ve bu süreçte güç kazanan yeni aktörleri destekleyen Katar, BAE ile sık sık karşı karşıya gelmiştir. Katar, Arap devrimlerinin yaşandığı birçok ülkede BAE ve onu destekleyen ülkeleri dengelemeyi başarmış ve Abu Dabi'nin dış politika hedeflerinin bölgede bir siyasi düzen oluşturmaya engel olmuştur. Bu nedenle BAE gerek 2014 gerekse son Katar krizinin müsebbiplerinden biridir. Özellikle BAE Veliaht Prensi Muhammed bin Zayed ile Suudi Arabistan Veliaht Prensi Muhammed bin Selam arasındaki yakın ilişki Riyad'ın bölge politikalarında Abu Dabi ile yakınlaşmasına sebebiyet vermiştir.

Bu analiz BAE'nin dış politikasındaki dönüşüm evrelerine işaret ederek Abu Dabi'nin dış politika dinamikleri, hedefleri ve araçlarını ele almaktadır. Bu çerçevede Arap devrimleri sonrasında BAE'nin Mısır, Tunus, Libya, Yemen ve Suriye'ye yönelik dış politikaları değerlendirilerek ülkenin bölgedeki siyasi dönüşümlere etkisi incelenmiştir.

DIŞ POLİTİKADA DÖNÜŞÜM

BAE 2011'e kadar ekonomik kalkınma hedeflerine öncelik vermiştir. Körfez İşbirliği Konseyi'nin kurucu üyelerinden olan ülke 2011'den önce gökdelenleri, yatırım yapma imkanları, yabancı işçilerin çokluğu ve petrol gelirlerini her alanda kalkınma ve gelişmiş altyapı kurmaya ayırması ile ön plana çıkmıştır. Bu sayede 1990 yılında 50 milyar dolar değerinde olan ekonomisini 2014'te 400 milyar dolara çıkarmayı başarmıştır. Yatırım ve ekonomik kalkınmaya öncelik verirken dış politikasında tarafsızlık yönetimini benimsemiş, 2011 yılına kadar bugün sahip olduğu etkin ve belirleyici dış politikadan uzak durmuştur.

BAE bağımsızlığını kazandığı 1972 yılından 2011'e kadar bölgesel düzeyde yapıcı ve uyumlu bir dış politika benimsemiştir. Federal Ulusal Konsey'in¹ Şubat 1972'de kurulmasının ardından BAE'nin ilk devlet başkanı olan Şeyh Zayed bin Sultan, ülkenin dış politikasını Körfez, Arap ülkeleri, İslam ülkeleri ve uluslararası düzeyde iç içe geçen dört halka şeklinde kurgulamıştır. Bu çerçevede Körfez İşbirliği Konseyi'nin kuruluşunda yer almış ve konseyin 1981'de Abu Dabi'de gerçekleşen ilk toplantısına başkanlık yapmıştır. Arap ülkeleri ölçeğinde BAE açısından Filistin meselesi önemli bir eksen teşkil etmiş, özellikle 1973 savaşı sırasında Amerika Birleşik Devletleri'ne (ABD) petrol ihracat yasağı uygulanmıştır. Bunun yanında Şeyh Zayed 1974 yılında Suudi Arabistan ile sınır anlaşmazlıklarını çözmüş, 80'li yıllarda Mısır-Libya ve Umman-Güney Yemen arasındaki krizler hususunda arabuluculuk yapmıştır. 1980'de

Lübnan'daki iç savaşın sonlanması amacıyla bir zirve gerçekleştirilmesi yönünde çağrı yapmıştır.

Şeyh Zayed zamanında ülke politik amaçlar gütmeksizin sunduğu insani yardımlar sebebiyle İslam dünyasında iyi bir itibara sahip olmuş, bu sayede İslam ülkeleri ile sorunsuz ilişkilerini korumayı başaramıştır.² BAE uluslararası düzeyde diplomatik varlığını genişleterek ilişki içinde olduğu ülke sayısını 183'e çıkarmış ve yurt dışındaki elçiliklerini 73'e, konsolosluk sayısını 13'e ve daimi misyon sayısını da 4'e yükseltmiştir. Ayrıca ülkedeki yabancı elçilik sayısı 109, konsolosluk sayısı 74, bölgesel ve uluslararası örgütlere bağlı büro sayısı 15'tir.³

BAE 2011 yılı öncesinde bölge istikrarı için kriz alanlarında diyalog yöntemini benimsemiştir. Şarika Emirliği'ne bağlı üç adanın 1971'den bu yana İran tarafından işgal altında tutulması dışında BAE'nin ciddi bir dış politika sorunu söz konusu olmamıştır. Abu Dabi yönetimi meseleyi ciddi bir krize dönüştürmeyerek kırk yıl boyunca bu sorunu iki devlet arasında diyalog ve müzakereyle veya Uluslararası Adalet Divanı'nın vereceği kararla çözme yolunu izlemiştir.⁴ Bu sorun Abu Dabi yönetiminin İran politikası üzerinde belirleyici olmamıştır. Bunun yanında BAE üç adanın işgalinin Irak tarafından İran ile süregelen savaşı devam ettirme bahanesi olarak kullanılmasını onaylamamış ve Arap Birliği vasıtasıyla savaşın son bulması için arabuluculuk yapma girişiminde bulunmuştur. Bu bağlamda BAE dış politikası dengeli bir seyir izlemiş, Arap ülkeleri ile Körfez bölgesinde güvenlik ve istikrarı sağlamaya, Filistin meselesi gibi Arap

1. Ulusal Konsey, Şeyh Zayed'in 1965'te kurduğu ve İngiltere'nin yarım milyon İngiliz sterlini yardım yaptığı Kalkınma Bürosu'ndan dönüştürülmüştür.

2. Halid bin Muhammet El-Kasimi, حاكم العرب زايد ال نهيان, (El-Mektebetü'l-Camiyyetü, İskenderiye: 2000), s. 192.

3. Birleşik Arap Emirlikleri Dışişleri Bakanlığı, <https://goo.gl/Tg9tK6>, (Erişim tarihi: 15 Mayıs 2017).

4. "الجزر الإماراتية الثلاث", Al Jazeera, 22 Haziran 2015.

ve İslam ülkeleri nezdindeki problemlerin çözümüne katkıda bulunmaya ve terörle mücadele gibi uluslararası ölçekte alınan tavırlarla uyumlu politikalara öncelik vermiştir.⁵

BAE 2011 sonrasında bölgedeki krizlerde taraf olmak yönünde bir dış politika benimsemiş ve bu durum bazı aktörlerin eleştirisine sebebiyet vermiştir. Libya, Yemen, Suriye, Mısır, Filistin ve Tunus'taki bazı etkin siyasi kesimlerin 2013 yılı ortalarından itibaren BAE'yi eleştirmesiyle eş zamanlı olarak Abu Dabi'nin değişen dış politikasının etkileri görülmeye başlanmıştır. BAE bazı ülkelerdeki aktörleri diğerlerine karşı destekleyerek ülkelerin iç politikalarına müdahil olmakla suçlanmıştır. Tunus eski Cumhurbaşkanı Munsif Marzuki bu iddiayı açıkça dile getiren ilk isimlerden biri olmuştur. Marzuki BAE'nin Arap halklarının iradesinin karşısına dikildiğini iddia ederek "karşı devrim yapmak istediğini ve darbecileri finanse ettiğini" söylemiştir. Bunun yanında BAE'nin Fetih Hareketi'nden ayrılmış olan Muhammed Dahlan'ı ülkesinde ağırlaması ve güvenlik danışmanı olarak ataması Filistin Yönetimi lideri Mahmut Abbas tarafından eleştirilmiştir. Ayrıca Dahlan kendisine verilen ulusal güvenlik danışmanlığı görevi çerçevesinde Libya, Tunus, Türkiye ve Mısır gibi bazı ülkelerde güvenlik operasyonları tertiplemek ve uygulamakla suçlanmaktadır.⁶

KARAR ALMA SÜREÇLERİ

BAE tarihi, coğrafi ve askeri olarak karşılaştığı meydan okumaları ekonomi, medya ve diplomatik imkanlarını güçlendirerek aşmaya çalışmaktadır. BAE'nin coğrafi yüz ölçümünün kü-

çük, nüfusunun az ve dağınık olması, bölgesel ve uluslararası siyasete katılma konusunda tarihi derinliğinin bulunmaması ve iki büyük bölgesel devlet olan İran ile Suudi Arabistan'ın arasında yer alması ülkenin bölgesel bir statü ve nüfuz elde etmesini engellemektedir. Abu Dabi yönetimi söz konusu açmazlarını gidererek Arap dünyasındaki rolünü güçlendirmek için ekonomik kalkınmaya ağırlık vermekte, medyaya yatırım yapmakta ve diplomatik açıdan etkin olmaya çalışmaktadır.

Abu Dabi Emirliği yedi emirlikten oluşan BAE'nin dış politikasının fiili belirleyicisi konumundadır. Her emirlik işlerini yerel hükümetle yönetirken Abu Dabi'deki merkezi hükümet ülkenin tamamına ilişkin iç ve dış politika kararlarını almaktadır. BAE Anayasası'na göre ülkedeki erkler beş konseyde toplanmıştır. Bunlar; Federal Yüksek Konsey, Federasyon Başkanı ve Yardımcısı, Bakanlar Kurulu, Federal Konsey ve Federal Yargı'dır. Yedi emirliğin idarecilerinden oluşan Federal Yüksek Konsey⁷ ülkenin genel iç ve dış politikasını belirlemektedir.

Ülke Anayasasının 47. maddesi Federal Yüksek Konsey'in görevinin genel politikaları belirlemek, yayınlanmadan önce yıllık bütçe kanunları da dahil olmak üzere federal kanunları onaylamak, uluslararası anlaşmalara onay vermek ve federasyon üzerinde genel surette bir denetim sağlamak olduğunu öngörmektedir. Federasyon başkanının Abu Dabi Emirliği'nin idarecisi olması kabul edilmiş bir uygulamadır. Halihazırda Federasyon Başkanı Abu Dabi Emiri Şeyh Halife bin Zayid Nahyan'dır. Ancak kendisi 2014'ten bu yana hastalığı sebebiyle siyaset sahnesinde görün-

5. Abdullah el-Avzi "ثوابت السياسة الخارجية الإماراتية", The Emirates Center, http://www.ecssr.com/ECSSR/print/ft.jsp?lang=ar&ftId=/FeatureTopic/Abdullah_AlAwadhi/FeatureTopic_1342.xml, (Erişim tarihi: 10 Haziran 2017).

6. Munsif el-Merzuki "الإمارات عودة الثورات وتأملات الانقلابات", France 24, 22 Ocak 2016.

7. Yedi Emirlik şunlardır: Abu Dabi, Dubai, Şarika, Acman, Füceyre, Ümmü'l Kayveyne ve Resü'l Hayme. Aralarında federal bir birlik olup toplam yüz ölçümü 83 bin metrekaredir. Geçmişte Katar ve Bahreyn'e dokuzlu bir birlik kurulması önerilmiş fakat kabul edilmemiştir.

memekte, yerine Dubai Emiri Muhammed bin Raşid Mektum vekillik yapmaktadır.⁸ Ancak resmi olarak ülkenin iç ve dış politikasını yürüten, iç ve dışişlerini takip eden bakanlar kuruludur. Yine bu kurulun başkanlığını da Dubai Emirliği'nin idarecisi ya da onun atadığı kişi yapmaktadır.⁹ Bununla beraber pratikte ülkenin iç ve dış politikasını idare eden Abu Dabi Emirliği'nin Veliaht Prensi Muhammed bin Zayed, kardeşi Dışişleri Bakanı Abdullah bin Zayed ve üvey kardeşi Tahnun bin Zayed'dir.¹⁰ Tahnun bin Zayed Milli Güvenlik Müsteşarı olarak bakan derecesinde atanmış olup bu makam devletin güvenlik teşkilatının başkanlığı ve genelkurmay başkanlığından daha yüksektir. Yine 2016 yılında Yemen'deki savaş konusunda Suudi Arabistan ile koordinasyon biriminin sorumlusu olmuştur.

BAE dış politika yapımında özellikle Batılı, yabancı danışmanlardan hizmet almakta ve bu danışmanlar üzerinden Arap ülkelerinin iç politikasında belirleyici olmaya çalışmaktadır. Ülkedeki nüfus 2015'in sonunda 9,6 milyon iken bu rakamın yalnızca bir milyonu (Yüzde 11) ülke vatandaşlarıdır. Bu nedenle yabancı danışman istihdamı ülkenin kendi içerisinde yeterliliğe sahip olmadığı şeklinde yorumlanmaktadır. Ülke birçok alanda yabancı çalıştırarak bu kişilerin uzmanlıklarından yararlanmaktadır.

Ülkedeki Diplomasi Akademisi ülkenin yabancı danışman istihdamının en iyi örneklerinden biridir.¹¹ Akademi 2014 yılında Bakanlar

Kurulu'nun kararıyla uluslararası ve diplomatik ilişkilerle ilgili çalışmalar yapmak amacıyla kurulmuştur. Akademinin gayesi BAE'yi ilgilendiren önemli meseleler hakkındaki tutum ve görüşleri takip etmektir.¹² Akademi ülkenin diplomatik ilişkileri hususunda dış politikaya katkı sağlanması, uluslararası ve diplomatik ilişkiler ile bunlarla ilgili sektörlerde ülkenin konumunu öne çıkararak konuya ilişkin veri sunulması ve diplomatlar, konsolosluk personeli, bakanlık çalışanları ile bakanlıklardan gelen akademideki araştırmacıların eğitimi ve yeterliliklerinin artırılması görevlerinden sorumludur. Bunun yanında uluslararası ilişkiler ve diplomasi alanlarında faaliyet gösteren teknik ve askeri ataşeler de bu eğitim grubuna girmektedir. Dışişleri Bakanı Abdullah bin Zayed Diplomasi Akademisi'nin mütevelli heyeti başkanıdır.

BAE başta Müslüman Kardeşler olmak üzere İslami hareketleri hedef alan bir dış politika vizyonuna sahiptir.

Akademi ayrıca uluslararası çapta önemli konumlara sahip yabancı kişileri de ağırlamaktadır. Bu kişiler BAE'nin dış politikasına şeffaf ve resmi usullerle hizmet etmenin yanı sıra kendi etki alanları içindeki ülke lehinde lobi faaliyetleri yürütmektedir.¹³ Ortadoğu Dörtlüsü'nden olan İngiltere eski başbakanı Tony Blair akademinin yabancı danışmanlarının öne çıkan isimlerindenidir. BM'nin eski Libya elçisi Bernardino Leon

8. "Birleşik Arap Emirlikleri Anayasası", Gulf Policies, <https://www.gulfpolicies.com/attachments/category/59/Constitution%20of%20UAE.pdf>, (Erişim tarihi: 10 Haziran 2017).

9. "الثابت و المتحول التحولات السياسية في الإمارات", Al-Khaleej, <http://www.alkhaleej.ae/studiesandopinions/page/030FAF48-D105-4259-8A57-814C7701A359>, (Erişim tarihi: 30 Temmuz 2017).

10. 2015 istatistiklerine göre Tahnun bin Zayed en zengin Arap olarak kabul edilmektedir.

11. "Birleşik Arap Emirlikleri Diplomasi Akademisi", <http://eda.ac.ae/ar>, (Erişim tarihi: 10 Haziran 2017).

12. Abdullah bin Zayed, "الأكاديمية الدبلوماسية تؤدي دورا محوريا في دعم السياسة الخارجية", Al-Emaratat Youm, <http://www.emaratatyoum.com/politics/news/-2015-05-03-1.780676>, (Erişim tarihi: 11 Haziran 2017).

13. "UN Libya Envoy Accepts £1,000-A-Day Job from Backer of One Side in Civil War", *The Guardian*, 4 Kasım 2015.

akademinin bir diğer önemli ismidir. Kendisi aniden akademinin müdürlüğüne atanmış, bu atamanın amaçlarından birinin Libya'daki siyasi süreçleri etkilemek olduğu görülmüştür. Leon'un akademi başkanı olarak atanması Libya'da ciddi bir tartışmaya neden olmuştur. Libya Genel Ulusal Kongresi Başkanı Nuri Ebu Sehmeyn, Bernardino Leon'un baş arabulucu olarak atanmasının BAE'nin Libya'daki çatışmanın taraflarından biri olduğunu gösterdiğini söylemiş, Abu Dabi'nin tarafsız kalması gerekirken kendisi hakkında şüphelere yol açtığını belirtmiştir. Bunun yanında Kurtuluş Cephesi'nin Başkanı Muhammed Baradei, Bernardino Leon'un Muhammed Mursi devrilmeden önce Mısır'da birkaç gizli toplantı gerçekleştirdiğini dile getirmiştir.¹⁴

Çok sayıda yabancı danışmanın ülke politikasında bu derece belirleyici konumda bulunması BAE'nin iç ve dış siyaseti üzerinde dış aktörlerin etkisinin artmasını beraberinde getirmektedir. Özellikle BAE'nin Müslüman Kardeşler ve HAMAS'a karşı yürütülen kampanyanın odağına dönüşmesinin bölgenin tarihi derinliğiyle tam olarak uyummadığı dikkate alındığında yabancı danışmanların etkisi görülmektedir.

DIŞ POLİTİKA YÖNELİMİNİ BELİRLEYEN ETKENLER

BAE Arap Baharı'na kadar egemenliğine saygı göstermediğini iddia ettiği Müslüman Kardeşler'in ülke içindeki etkisini kırmaya öncelik vermiştir. Müslüman Kardeşler, BAE'de 1974'te kurulan İslah Derneği adı ile resmi faaliyetlerini yürütüyordu. Müslüman Kardeşler'in bazı mensupları hükümette bakan konumuna yükselmiş,

70'lerin sonunda bazı bakanlıklarda uzman ve danışman olmuşlardı. Ancak BAE karar alıcıları Müslüman Kardeşler'in ülke dışı bağları olduğu, devlet sınırları ve egemenliğine saygı duymadığı ve kanuni çerçevede faaliyet göstermediğini iddia ederek ülkedeki siyasal düzen için bir tehdit oluşturduğunu düşünmekteydi. BAE'nin Arap dünyasında büyük bir popüleriteye sahip olan Müslüman Kardeşler'e karşı takındığı tavrın, hareketin toplum üzerinde etki oluşturmaya dair korkusundan kaynaklandığı söylenebilir. Ancak emirlik sisteminde yönetimin kan bağıyla el değiştiriyor olması herhangi bir kesimin iktidarı ele geçirmesi önünde bir engel teşkil etmekteydi. Fakat Müslüman Kardeşler, İslah Derneği adı altında açıktan faaliyet yürütmeye razı olmuş ve BAE'den liberal aktivist Mansur Şuhhi gibi birçok kişinin de belirttiği üzere mevcut yönetimle çatışmaya girmemişti.

BAE yönetimini harekete karşı tavır almaya teşvik eden bir diğer sebep yönetim ve Müslüman Kardeşler arasındaki ideoloji ve siyasal yöntem farklılığıydı. Müslüman Kardeşler'in yönetime katılmak istemesi Abu Dabi'yi hareketin siyasi arzularını engellemeye itmiştir.¹⁵ 1990'ların sonundan itibaren BAE, Müslüman Kardeşler'i bir iç güvenlik meselesine dönüştürerek konuyu güvenlik tehdidi olarak ele almıştır. Müslüman Kardeşler'in ülkede kontrol edilmesi ve etkisinin sonlandırılması için tedbir alınmaya başlanmıştır. Ülke yönetimi Müslüman Kardeşler'in nüfuzu daha da genişleyince harekete bağlı İslah Derneği'nin birkaç şubesini 1994 yılında kapatmıştır. Dernek üzerindeki baskılar 2010 yılının sonlarına kadar devam etmiştir.¹⁶

14. Muhammet Halid, "توظيف مسؤولين غربيين في دعم نفوذ السياسة الخارجية", The New Khalij, <http://thenewkhalij.org/ar/node/24373>, (Erişim tarihi: 20 Mayıs 2017).

15. David B. Roberts, "Mosque and State: The United Arab Emirates' Secular Foreign Policy", *Foreign Affairs*, 18 Mart 2016.

16. "تاريخ الإخوان الإخوان في الإمارات من النشأة إلى النهاية", Sasa Post, <http://www.sasapost.com/translation/the-muslim-brotherhood-in-the-emirates-anatomy-of-a-crackdown>, (Erişim tarihi: 10 Haziran 2017).

Arap halklarının değişim talebinin dışa vurumu olan Arap Baharı çerçevesinde İslami hareketler ve Müslüman Kardeşler'in ana aktörlere dönüşmesiyle BAE söz konusu taleplerin ve İslami hareketlerin karşısında pozisyon almıştır. Tunus'ta başlayan gösterilerin Mısır, Libya, Yemen ve Suriye'ye yayılmasıyla BAE'de bir kısım aydın ve siyasi anayasal değişim talebiyle devlete bir dilekçe sunmuştur. Devlet bunu bir tehlike olarak algılayarak bu aydınlardan bir kısmını tutuklamış, bazısını da vatandaşlıktan çıkarmıştır. BAE Arap ülkelerindeki protestoların etkilerini ortadan kaldırmak için birtakım önlemler almıştır. Abu Dabi devrim ve protesto ateşinin kendisine sıçramasını engellemek amacıyla maaşları artırmıştır. Bir adım daha atarak Arap Baharı'nın getirdiği değişim taleplerinin kendisini etkilemesi için değişimin ana aktörüne dönüşen İslami hareketlere karşı pozisyon almıştır. Müslüman Kardeşler'i kendisi için bir güvenlik meselesi haline getirerek bölge genelinde İhvan'a karşı harekete geçmiş ve Müslüman Kardeşler karşıtı aktörlerle ittifaklar kurmuştur. BAE'nin bu pozisyonu Tunus, Mısır, Libya ve Yemen'de çok açık bir şekilde görülmüştür. Bu durum BAE'nin bölgedeki diğer aktörler ile ilişkisinde de belirleyici olmuş ve Abu Dabi'nin değişim taleplerini destekleyen Türkiye ve Katar ile ilişkileri gerilmiştir.

BAE'nin dış politikasında ekonomik çıkarlar belirleyici olmuştur. BAE ekonomik kalkınma ve büyümeye öncelik vermektedir. Güvenlik tehdidi olarak tanımladığı Müslüman Kardeşler'in Mısır'da başa gelerek Süveyş Kanalı'nda büyük projelere imza atmasından, Aden Körfezi ya da Afrika Boynuzu'ndaki diğer limanları geliştirerek Dubai ve Abu Dabi'yi önemsiz bir konuma düşürmesinden çekinmektedir. Nitekim ABD'li yazar Noam Chomsky bu konunun altını çizerek BAE'yi Mısır Cumhurbaşkanı Mursi'ye düşman

eden ve muhaliflerini desteklemeye iten birkaç sebep olduğunu belirtmiştir. Mursi'nin Süveyş Kanalı bölgesini kalkındırma fikrinin BAE'yi rahatsız ettiğini söyleyen Chomsky, projenin BAE ekonomisi ve özellikle ekonomisi üretime değil liman lojistiğine bağlı hizmete dayalı Dubai açısından bir felaket olacağını vurgulamıştır. Chomsky, Körfez'de münzevi bir pozisyona sahip ve İran ile bir çatışma patlak verdiğinde kapatılması mümkün olan Dubai'nin aksine Süveyş Kanalı'nın uluslararası çapta stratejik bir konumda bulunduğunu dile getirmiştir.¹⁷

BAE yönetimine yakınlığıyla bilinen Dr. Abdulhalık Abdullah'ın, BAE'nin Arap Baharı'ndan ekonomik açıdan en karlı çıkan ülke olduğunu belirterek ülkenin güvenli ve istikrar sahibi bir sığınak haline geldiğini ispat ettiğini dile getirmesi Chomsky'nin iddialarını destekler niteliktedir. Abdullah'a göre BAE yasal zemini, altyapısı, olağanüstü toplumsal ve bireysel özgürlükleri sayesinde Arap yatırım şirketleri ile Arap ülkelerini ve dünyanın her yerinden, uzak-yakın gerilim bölgelerinden kaçan sermayeyi çekmeyi başarmıştır.

DIŞ POLİTİKA ARAÇLARI

Yatırımlar ve İnsani Yardımlar

BAE sahip olduğu ekonomik gücünü yatırımlar ve insani yardımlar yoluyla bölgedeki dış politika hedeflerini gerçekleştirmek için kullanmaktadır. 2013'teki darbe sonrası Sisi yönetimini desteklemek için Mısır'a yüklü miktarda mali yardım yapan BAE, 2013 Temmuz-2015 Mart ayları arasındaki dönemde Mısır'a 14 milyar dolar, 2016'nın başında 2 milyar merkez bankasında depozito diğer 2 milyar da kalkınma alanında

17. Noam Chomsky, "لهذه الأسباب تعادي الإمارات الرئيس مرسى", Al-Asr, <http://alasr.me/articles/view/13926>, (Erişim tarihi: 10 Ocak 2017).

yatırım olmak üzere 4 milyar dolar yardımda bulunmuştur. 2016 yılı Ağustos ayında dolar rezervlerindeki azalmadan kaynaklanan krizi aşması için Mısır'a altı yılda ödenmek üzere 1 milyar dolar vermeyi taahhüt etmiştir. BAE'nin Mısır'a yaptığı yardımlar ülkenin güvenlik çekincelerine hizmet eden tedbirlerin yerine getirilmesi yönünde siyasi bir anlam taşımaktadır. BAE'nin bu yönelimi Mısır'ın toplumsal yapısını görmezden geldiği gibi yardımları ordu üzerinden yaptığı için silahlı kuvvetlerin ekonomik alana müdahalesine imkan sunmaktadır. Böylece ordu üzerinden en büyük güvenlik tehdidi olarak gördüğü İslami hareketleri bitirmek istemektedir. Bu örneği Tunus başta olmak üzere farklı ülkelere de tatbik etmek mümkündür.¹⁸

BAE 2014 yılında yaklaşık 4,89 milyar dolar insani yardım yaptığını açıklamıştır. Bu rakamla 2014 yılında dünya çapında resmi kalkınma yatırımı yapan ülkeler arasında birinci sıraya oturmuştur. 2016 yılının ortasında ise takip eden dört yıl için yıllık planlanmış yardım bütçesini yüzde 15 artırarak destek miktarını yükselteceğini belirtmiştir. Bu desteklere örnek olarak 2015 yılında Yemen'e yaptığı 447 milyon dolar yardım zikredilebilir. Bu yardım kapsamında Yemen'in bazı şehirlerinde altyapı düzenlemesi ve insani yardım yapılmış, Aden Havalimanı ve Limanı, elektrik santralleri, hastaneler okullar iyileştirilmiştir. BAE bu destekleri şartsız yaptığını ve karşılık beklemediğini yalnızca halkların iyilik ve istikrarını istediğini belirtmektedir. Ancak Yemenli aktivist Büşra Maktari, BAE ve diğer devletlerin bu yardımları Yemen'i diledikleri şekilde tanzim etmek için kullanacaklarını söylemektedir.¹⁹

18. "أشكال الدعم الإماراتي لمصر", Noon Post, <https://goo.gl/UUNKRY>, (Erişim tarihi: 15 Haziran 2017).

19. "ناشطة يمنية تفضح دور الإمارات في اليمن", *Vatan*, 14 Aralık 2015.

Suriye'deki insani kriz için BAE, yardım kuruluşları vasıtasıyla 2015'in sonuna kadar 597 milyon ABD doları değerinde yardımda bulunmuştur. Bu yardımların içerisinde Ürdün ile ortak kurulan bir mülteci kampı ve hastane de yer almaktadır.²⁰

Diplomasi

BAE bölgedeki dış politika hedefleri doğrultusunda diplomasiyi ciddi bir araç olarak kullanmıştır. ABD ve İngiltere başta olmak üzere Avrupa ülkelerinin müttefiki olan BAE, BM ve Arap Birliği gibi uluslararası kurumların üyesidir. Üyesi olduğu bölgesel ve küresel ittifakları müttefiklerini desteklemek ve rakiplerini etkisizleştirmek için kullanmıştır. BAE, Müslüman Kardeşler'in terör örgütü ilan edilmesi için İngiltere eski başbakanı David Cameron'a baskı yapmış ancak İngiltere Parlamentosu Dış İlişkiler Komisyonu hazırladığı raporda söz konusu hareketin terör örgütü olmadığını açıklamıştır. Bunun üzerine BAE, İngiltere ile 6 milyar sterlin değerindeki silah anlaşması ve bazı yatırımları iptal ederek İngiltere hükümetine baskı yapmıştır.²¹ Bu noktada Hizbullah'ın terör örgütü ilan edilmesi gibi konularda da Arap Birliği'nde öncü rol oynamıştır. Ayrıca Arap Birliği'nin 2016'da Moritanya'da yapılacak zirvesine Suriye muhalefetinin gelmemesi konusunda etkili olmuştur.

BAE Yemen'de eski devlet başkanı ile devrimciler arasında, Husiler Sana'yı ele geçirmeden önce Husiler ile hükümet arasında arabuluculuk yapmıştır. 2014 yılında Doha'nın Müslüman Kardeşler ile olan ilişkisi yüzünden Katar'dan büyükelçisini çekmiş, bu anlaşmazlıktan birkaç ay sonra geri göndermiştir. Buna ek olarak Tah-

20. "الإمارات تحتل المرتبة الأخيرة في الشفافية بخصوص المساعدات", Al-Emirates71, <http://www.emirates71.org/cate/1/posts/30872>, (Erişim tarihi: 3 Haziran 2017).

21. "UAE Told UK: Crack Down on Muslim Brotherhood or Lose Arms Deals", *The Guardian*, 6 Kasım 2015.

ran'daki Riyad elçiliğine düzenlenen saldırının ardından buradaki elçisini geri çağırması, sebep olarak da İran'ın Körfez ülkelerinin içişlerine karışmasını göstermiştir.

BAE dış politika hedeflerini gerçekleştirmek için kamu diplomasisine oldukça önem vermiştir. 2014 yılında kamu diplomasisi kurumunu teşkil etmiştir. Uluslararası film festivallerine ev sahipliği yapmış, uluslararası üniversiteler kurmuş, sergiler açmış, spor, sanat, politika gibi alanlarda dünyaca meşhur isimleri ülkesinde ağırlamış ve uluslararası yarışmalar düzenlemiştir. Abu Dabi ayrıca 2014'te Ezher Şeyhi Ahmet Tayyip ve Arap Baharı devrimlerini destekleyen Yusuf Kardavi'nin başkanlığını yaptığı Müslüman Alimler Birliği'nden istifa eden Abdullah bin Beyyeh'in başkanlığındaki "Müslüman Büyükler Konseyi"ne sponsorluk yapmıştır. Muhammed Şankiti gibi bazı Arap akademisyenler, Müslüman Büyükler Konseyi'nin kurulmasının karşı devrimin bir parçası olduğunu ve bu konseyin merkezi Doha'da bulunan Müslüman Alimler Birliği'ne bir alternatif oluşturması amacıyla vücuda getirildiğini ifade etmiştir.²²

Askeri Araçlar

BAE askeri kapasite sorunlarını aşmak için savunmayla ilgili bütçe kalemlerini artırmış, uluslararası askeri koalisyonlarda daha etkin rol almıştır. BAE 1990'lardaki yıllık ortalama 3 milyar dolar askeri yatırımına kıyasla 2003-2005 arasında yıllık 9 milyar dolarla bölgedeki en yüksek askeri harcama yapan ülke olmuştur. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Merkezi'nin raporu ülkenin devasa miktarlardaki silah harcamalarına işaret etmektedir. Rapora göre BAE'nin harcamaları şu şekildedir:

- 1993-1996 yılları arasında 3,7 milyar dolar
- 1997-2000 yılları arasında 4,2 milyar dolar
- 2001-2004 yılları arasında ise 6,8 milyar dolar²³

Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü tarafından yayımlanan rapora göre BAE 2014 yılında silahlanmaya 22,8 milyar dolar harcayarak bu alanda dünya dördüncüsü olmuştur.²⁴ Abu Dabi yönetiminin yaptığı askeri yatırımlar sonucunda 2014 yılına gelindiğinde ülkenin Hava, Deniz ve Kara Kuvvetlerindeki birliklerinin sayısı 50 bine ulaşmıştır. Ayrıca devlet 20 önleme uçağı, 149 hava savaş uçağı, 104 savaş uçağı, 2 fırkateyn, 2 savaş gemisi, 550 tank ve bin 200 zırhlı araca sahiptir.

BAE sahip olduğu ekonomik gücünü yatırımlar ve insani yardımlar yoluyla bölgedeki dış politika hedeflerini gerçekleştirmek için kullanmaktadır.

BAE uluslararası koalisyonlarda etkin rol alma yönünde bir siyaset benimsemiştir. 2011 yılı Mart ayında Bahreyn'de gösteriler patlak verdiğinde Suudi Arabistan ile birlikte "Yarımada Kalkan Gücü" kapsamında Bahreyn'e 800 asker göndermiş, bunun sebebinin ise buradaki yaşamsal kurumların güvenliğini sağlamak olduğunu belirtmiştir. Libya'da 2011 yılında gerçekleşen "Şubat Devrimi" çerçevesinde Libya sivilinin korunması için çıkarılan BM Güvenlik Konseyi'nin 1973 numaralı kararı kapsamında Kaddafi rejimine karşı düzenlenen askeri operasyonlara savaş uçaklarıyla katılacağını açıklamıştır.²⁵

23. Mazin Ali, "القدرات العسكرية الإماراتية والإيرانية بين الكم والنوع", El-Mizmat Araştırma Merkezi, <https://goo.gl/pta9xy>, (Erişim tarihi: 30 Haziran 2017).

24. Sam Perlo-Freeman, Aude Fleurant, Pieter D. Wezeman ve Siemon T. Wezeman, "Trends in World Military Expenditure 2014", *SIPRI Fact Sheet*, (Nisan 2015).

25. "الإمارات تشارك بـ ٢١ مقاتلة في ليبيا", CNN, 11 Mart 2011.

22. "استياء من تأسيس مجلس حكماء المسلمين", Al-Taqrer, <https://goo.gl/hMXytA>, (Erişim tarihi: 3 Haziran 2017).

BAE'nin bölgedeki askeri operasyonlarda yer alma vizyonunu 2014 yılı Eylül ayında ABD öncülüğünde DEAŞ'a karşı düzenlenen uluslararası ittifaka ve 2015 yılı Mart ayında Suudi Arabistan liderliğinde organize edilen "Kararlılık Fırtınası" operasyonuna katılması doğrulamaktadır. BAE ayrıca Şubat 2016'da ABD öncülüğünde DEAŞ'a karşı yapılacak kara hareketine katılmaya hazır olduğunu belirtmiştir. Bu askeri katılım Bahreyn'de Körfez İşbirliği Konseyi ve Libya'da başka devletlerin iştirakiyle Güvenlik Konseyi kararı kapsamında olsa da bu BAE'nin dış politikasının bölgede ve uluslararası çapta daha fazla bu türden hareketlilikler istediği şeklinde yeni bir anlam kazandığını ortaya koymuştur.

BAE'nin Afrika Boynuzu'ndaki faaliyetleri ülkenin askeri müdahale stratejisi bağlamında değerlendirilebilir. Cibuti ile güvenlik alanında iş birliği yapma konusunda başarısız olan BAE, Eritre'nin Assab şehrinde bir liman ve havalimanı inşa ederek 2015'te buraya bir askeri üs kurmuştur. BAE burayı otuz yıl süreyle kiralamış, kısa zamanda kuvvet ve askeri teçhizat aktarmıştır. Bu üssü bir grup Yemenli savaşçıyı eğitmek için ve Yemen'e yapılacak operasyonların üssü olarak kullanmıştır. Bunun yanında Somali ile ordu ve güvenlik alanında ilişkilerini güçlendirme yoluna giderek ülke yönetimine bazı yardımlarda bulunmuştur. Ayrıca BAE'nin Deniz Kuvvetlerini ABD ve Mısır Deniz Kuvvetleriyle iş birliği içerisinde Babü'l Mendep bölgesinde daha etkin hale getirmeye çalıştığı ifade edilmektedir.²⁶

Medya

BAE destekli basın yayın kuruluşları Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da önemli rol oynamaktadır. Med-

yayla ilgili uzman kurul olarak görev yapan Milli Basın Konseyi, BAE Haber Ajansı ve birkaç gazete ve radyo Abu Dabi yönetiminin ülke içindeki basın faaliyetlerini belirlemektedir. Fakat devletin asıl etkisi bölgesel ve uluslararası basın kuruluşları üzerindeki belirleyici gücünden kaynaklanmaktadır. Abu Dabi yönetimi Arapça versiyonuna sahip olduğu Sky News Arabia, devletle çalışan El-Gad ve BAE tarafından büyük olanaklar sunulan El-Arabia kanalı gibi basın organları üzerinde doğrudan nüfuz sahibidir. Bunun yanında 2001 yılında Dubai'de Dubai Production City isminde medya endüstrisi ile ilgili bir iş merkezi kurulmuştur. Burada bazı büyük basın şirketleri yer almakta ve 42'den fazla televizyon kanalı bulunmaktadır. Ayrıca devlet ülke dışındaki basın organlarından da yararlanmaktadır. Bunların yanı sıra BAE'nin bazı yazar ve gazetecilere siyasi çıkarlarına yarayacak haber ve makaleler hazırlamaları için destek sunduğu belirtilmektedir.²⁷

ARAP BAHARI SONRASI DIŞ POLİTİKA

Libya Politikası

BAE 2011 yılı Şubat ayında patlak veren Libya'daki isyanlarda devrimcilerin yanında yer almıştır. 2014'e kadar devam eden süreçte Libya için de yukarıda belirtilen dış politika ilkeleri çerçevesinde ittifaklar kurmuştur. BAE 2011 yılı Mart ayında Kaddafi rejimine karşı düzenlenen uluslararası operasyonu askeri olarak desteklerken 9 Haziran 2011'de Abu Dabi'de Libya'nın Dostları grubunun üçüncü toplantısına ev sahipliği yaparak devrime diplomatik açıdan katkı sağlamıştır.²⁸ Yine aynı ay içerisinde Libya Geçici Ulusal Konseyi'ni tanımış

26. Alex Mello ve Michael Knights, "West of Suez for the United Arab Emirates", War on Rocks, <http://warontherocks.com/2016/09/west-of-suez-for-the-united-arab-emirates/>, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2017).

27. "دور الإمارات في ملف القضية السورية", BARQ, 2015, <https://goo.gl/LWvor3>, (Erişim tarihi: 20 Temmuz 2017).

28. "العلاقات الثنائية على الصعيد السياسي", Birleşik Arap Emirlikleri Libya Büyükelçiliği, <http://uae-embassy.ae/Embassies/ly/Content/3822>, (Erişim tarihi: 10 Haziran 2017).

ve Libya halkının tek meşru temsilcisi olduğunu açıklamıştır. 2012 yılı Temmuz ayında gerçekleştirilen seçimlerle iş başına gelen Milli Genel Kongre (MGK) içinde çoğunluğa sahip Mahmut Cibril, BAE ile yakın ilişki içinde olmuştur. BAE, Cibril üzerinden Libya siyasetini etkilemeye çalışmakla suçlanmıştır.²⁹ Mahmut Cibril'e ek olarak Libya'nın BAE Büyükelçisi Arif Ali Nayed, Zeydan hükümetinin Enformasyon Bakanı Mahmut Şemmam ve Trablus'ta etkili askeri gruplardan Kaka Tugayları lideri Abdülmecit Milikta BAE ile iyi ilişkileri olan ittifakın öne çıkan isimleridir. 2012 ve 2013 yıllarında BAE'nin MGK içindeki müttefiklerinin devrimci güçler karşısında istenilen başarıyı gösteremeyerek siyaset sahnesinden çekilmek zorunda kaldığı 2014 yılı başında Halife Haftar darbe girişiminde bulunmuştur.

2014'ten itibaren BAE, Mısır ile birlikte darbeci General Halife Haftar'ı desteklemeye başlamıştır. Şubat 2014'te BAE'nin MGK içindeki müttefikleri siyaseten mağlup olduğunda Halife Haftar MGK'yı feshettiğine dair bir basın açıklaması yaparak darbe girişimi gerçekleştirmiştir. Şubat ayında Libya içinde yeterli desteği bulamayan Haftar, Mayıs ayında tekrar bir açıklama yaparak darbe teşebbüsünü tekrarlamıştır. Daha önceki süreçte Cibril ve Milikta ile yakın ilişkisi olan Zintanlı birlikler MGK'ya karşı harekete geçmiştir. Misratalı birliklerin MGK'dan yana pozisyon almasıyla Zintanlı birlikler geri çekilmek zorunda kalmış, Mısır ile BAE 18 ve 22 Ağustos 2014 tarihlerinde başkent Trablus'a hava saldırısı düzenlemiştir. İki ülke operasyonu resmi olarak kabullenme de ABD Savunma Bakanlığı, Mısır ve BAE'nin Libya'da "İslamcı"ların mevzilerine hareket düzenlediğini, Washington ile bu konuda fikir alışverişi yapılmadığını ve kendileri için

bunun bir sürpriz olduğunu söylemiştir.³⁰ Buna rağmen Libya'daki devrimci güçler direnmiş, BAE'nin batı bölgesindeki müttefikleri başarısız olmuş, Halife Haftar doğu bölgesinde sınırlı bir etki oluşturabilmiştir. Haftar liderliğindeki ittifak halihazırda askeri ve siyasi faaliyetlerini sürdürüyor olsa da kısa ve orta vadede Libya'da yönetimi ele geçirmeleri mümkün görünmemektedir.

BAE, Libya politikasında uluslararası desteği arkasına almak için dönemin Libya Özel Temsilcisi Bernardino Leon ile yakın ilişki geliştirmiştir. Leon daha sonra BAE Diplomasi Akademisi'nin başına geçmiştir. Ağustos 2014 ve Kasım 2015 arasında Libya Özel Temsilcisi olarak görev yapan Bernardino Leon Libya'da çatışan taraflar arasındaki müzakere sürecine öncülük etmiş ve Libya Siyasi Anlaşması'nın vücut bulmasında önemli rol oynamıştır.³¹ *Guardian* gazetesinin BAE Diplomasi Akademisi'ne başkanlığı için Abu Dabi yönetimi ile anlaştığını ortaya çıkarması³² Leon'un misyonuna ilişkin ciddi soru işaretleri oluşturduğu gibi Libya'da da ciddi eleştiri konusu haline gelmiştir. Bazı kaynaklar Bernardino Leon ve BAE Dışişleri Bakanı Abdullah bin Zayed arasındaki e-postaların ifşa olduğunu ve bu yazışmalarda Leon'un BM elçisi olarak görev yaptığı sırada Libya'daki iç savaşın bir tarafını destekleme konusunda BAE ile iş birliğine girdiğini iddia etmiştir.³³ BAE ve Haftar arasındaki yakın ilişki Suudi Arabistan, Mısır, BAE ve müttefiklerinin Katar'a ambargo uygulama kararını

30. "Pentagon Says Egypt, UAE Responsible for Libya Strikes", Reuters, 26 Ağustos 2014.

31. Mission Leadership, United Nations Support Mission in Libya, UNSMIL, <http://unsmil.unmissions.org/Default.aspx?tabid=3546-&language=en-US>, (Erişim tarihi: 3 Haziran 2017).

32. "UN Libya Envoy Accepts £1,000-A-Day Job from Backer of One Side in Civil War."

33. "From UN Libya Envoy Bernardino Leon to UAE Foreign Minister", Middle East Eye, <http://www.middleeasteye.net/news/full-text-email-un-libya-envoy-bernardino-leon-uae-foreign-minister-1313023554#sthash.X3Eb8W38.dpuf>, (Erişim tarihi: 3 Haziran 2017).

29. "علي الصلاحي: محمود جبريل لديه كتاب أمنية", Libya Al-Mostakbal, <http://libya-al-mostakbal.org/news/clicked/13223>, (Erişim tarihi: 3 Haziran 2017).

Temsilciler Meclisinin (TM) desteklemesiyle bir kez daha ortaya çıkmıştır.

BAE'nin Mısır ile birlikte Halife Haftar'a desteği Libya'da krizin derinleşmesine neden olmaktadır. Halife Haftar BAE ve Mısır'ın arka çıkmasıyla Libya'da askeri çözüm noktasında ısrarcı davranmaktadır. Bingazi içinde sürdürdüğü askeri operasyonlarını güneye ve Petrol Hilali'ne taşıyarak karşı kampla silahlı çatışmaları derinleştirmek istemektedir. Bunun yanında batı bölgesinde kendisine silahlı müttefikler bularak çatışmayı Trablus'un içine de yaymayı arzulamaktadır. Ayrıca sivil otoriteye tabi olmayarak Libya'daki güvenlik krizinin aşılmasını engellemektedir. Haftar'a siyasi meşruiyet sunan TM, uluslararası aktörlerin Libya'nın meşru otoritesi olarak kabul ettiği Başkanlık Konseyi'ni tanımayarak ülkedeki siyasi geçiş sürecinin önünü tıkamaktadır.

Mısır Politikası

BAE dış politika öncelikleri çerçevesinde Arap Baharı sonrasında önce Müslüman Kardeşler'in Mısır'da iktidara gelmemesi, geldikten sonra ise düşürülmesi için çaba sarf etmiştir. Abu Dabi yönetimi Tunus'ta başlayan devrimin Mısır'a sıçramasından rahatsız olmuş, bu sürecin kendisine ulaşmasından endişelenmiştir. BAE, Mısır'daki askeri meclis ile ilişkilerini kullanarak devrik Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek'in yargılanmasını engelleme girişiminde bulunmuştur.³⁴ Ayrıca Başbakan İsam Şeref'in BAE'ye yapacağı ziyareti Mübarek'in yargılanması sebebiyle Abu Dabi yönetimi birçok defa ertelemiştir.

BAE, Mısırlı işçilere çalışma izni çıkarılmasını durdurmuş diğer yandan ülkesinden ayrılan Mübarek'in adamlarından bazılarını kabul etmiştir. Bunlardan biri BAE'nin Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde desteklediği, darbeyle görevinden

alınan Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi karşısında seçimi kaybeden Ahmet Şefik'tir. BAE, Mısır'daki Müslüman Kardeşler iktidarı düşürülünceye kadar karşı devrim hareketlerini desteklemiştir.³⁵ Zira Sisi'nin büro yöneticisi Abbas Kamil'in basına sızan telefon görüşmeleri Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi'ye güven duyulmadığına dair imza kampanyası düzenleyen ve 30 Haziran 2013'te gösteri yapma çağrısında bulunan Temerrud Hareketi'ne BAE'nin sunduğu desteği gözler önüne sermiştir. Bilindiği üzere söz konusu gösterileri takip eden sürecin ardından 3 Temmuz 2013'te Silahlı Kuvvetler Mursi'nin görevden alındığını duyurmuştur.

Mursi'nin askeri darbeyle iktidardan indirilmesinin ardından Abu Dabi, Mısır'daki askeri yönetime siyasi ve mali açıdan arka çıkmış, ülkede nüfuz oluşturmak istemiştir. Yukarıda rakamlarla ifade edildiği üzere askeri yönetime ciddi ekonomik dayanak sağlayan BAE, Mısır ile ilişkisini maddi destekten tam bir ortaklığa, yardım ve yatırımlarını ise karşılığını tam bir verim içerisinde aldığından emin olacak bir formata dönüştürmeyi arzulamaktadır. Bu bağlamda BAE, Mısır'daki askeri yönetime benzin sübvansiyonunu tedricen kaldırmasını şart koşturmaktadır. Ayrıca BAE, Mısır'ın para politikası üzerinde de Mısır para biriminin ABD doları karşısında değerinin belirlenmesi hususunda söz sahibi olmak istemektedir.

Suriye Politikası

Suriye devrimi başladığında BAE tedricen muhalefetin yanında olmuş ancak şu ana kadar muhalefete ciddi bir destek vermemiştir. Müslüman Kardeşler'in muhtemel bir devrimle Suriye'de güçlenmesinden çekinen ve yirmi milyar doları

34. "الإمارات وراء عدم محاكمة مبارك", *Al-Misriyyun*, 20 Aralık 2015.

35. David Hearst, "The Emirati Plan for Ruling Egypt", Middle East Eye, <http://www.middleeasteye.net/fr/news/exclusive-emirati-plan-ruling-egypt-2084590756>, (Erişim tarihi: 3 Haziran 2017).

bulan yatırımları için endişe eden BAE'nin Suriye muhalefetine yönelik desteği inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir. Devrim protestoları başladığında tarafsız kalan BAE, Esed rejimine reform tavsiyesinde bulunmuştur.

Dışişleri Bakanı Abdullah bin Zayed Nisan 2011'de yaptığı açıklamayla ülkesinin Suriye halkı ve yönetiminin yanında yer aldığını kaydederek tarafsız olduğunu göstermiştir. Mayıs 2011'de Bin Zayed Şam'ı ziyaret etmiş ve aynı yılın Haziran ayında Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim'i Abu Dabi'de ağırlamıştır. Ancak Suudi Arabistan başta olmak üzere Körfez ülkelerinin Suriye muhalefetine desteklemesiyle BAE farklı bir görüntü vermekten çekinmiş, muhalefetin yanında yer almayı tercih etmiştir. Şam Büyükelçisini geri çağıran Abu Dabi yönetimi Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonu'nu (SMDK) Suriye halkının resmi temsilcisi olarak tanıdığını açıklamıştır. Fakat Suriye muhalefetine güçlü bir destek vermemiş, muhalefet içindeki bazı seküler grupları tercih etmiştir. Hatta Suriye'deki bazı devrimci gruplar BAE'yi Suriye'deki devrimci güçler aleyhine basın yoluyla karalama kampanyası düzenlemekle suçlamıştır.

BAE kendi sınırları içinde Suriye devrimi lehine faaliyetleri baskılamıştır. Suriye devriminin başlangıcından 2016 Mart ayına kadar yaklaşık 100 bin Suriyeli ülkeye kabul edilmiş ancak Dubai ve Abu Dabi polis kuvvetleri Suriye devrimini destekleyici semboller takmayı yasaklamış ve bu yöndeki çalışmaları da engellemiştir. Suriye devrimi için bağış toplayan ülke vatandaşlarını ve diğer Arapları da gizlice takip ettirmiştir. Suriye muhalefetine finanse eden iş adamlarını yatırımlarının engellenmesi ve oturma izinlerinin iptali ile tehdit etmiştir. Buna karşın BAE yönetimi Esed destekçisi iş adamlarına oturma izni vermiş, Esed destekçilerinin stadyumlarda rejim yanlısı slogan

atmalarına ses çıkarmamış ve Esed'in kız kardeşini ülkede ağırlamıştır. Rejime yakın iş adamlarının BAE'deki yatırımlarının önü açılmıştır.³⁶

BAE'nin attığı bazı adımlar Suriye muhalefetine elini zayıflatmıştır. Abu Dabi yönetimi Suriye'deki krizin kapsamlı bir siyasi çözümle aşılması gerektiği şeklindeki tavrında değişim olmadığını ifade etmesine rağmen Rusya'nın askeri müdahalesi karşısında uzun süre sessiz kalmıştır. Zira BAE'nin Rusya'nın Suriye'de DEAŞ'ı bombalamasını ortak bir düşmana yapılan saldırı olarak nitelemesi diğer Körfez ülkelerinin aksine Moskova'nın müdahalesini zımnen kabulü anlamına gelmiştir. Özellikle Abu Dabi Veliht Prensi Muhammed bin Zayed'in bu saldırılardan kısa bir süre sonra Rusya'ya bir ziyaret gerçekleştirerek 7 milyar dolarlık yatırım programını açıklaması söz konusu müdahalenin ödüllendirilmesi olarak algılanmıştır.³⁷

BAE 2011 sonrasında bölgedeki krizlerde taraf olmak yönünde bir dış politika benimsemiştir.

Suudi Arabistan'ın öncülüğünde Körfez ülkeleri, Esed'in Suriye'nin geleceğinde hiçbir rol oynayamayacağını kesin bir şekilde ifade ederken BAE net tavır koymaktan kaçınmış, Dışişlerinden Sorumlu Devlet Bakanı Enver Karkaş Suriye devlet kurumlarının parçalanmasını istemediklerini ve bir geçiş sürecinin kaçınılmaz olduğunu vurgulamıştır. Bunlarla birlikte Cenevre müzakerelerini gerçekleştirecek olan muhalefet heyetinin belirlenmesi sırasında Suriye Ulusal Koalisyonu

36. Abdurrahman Al Rashed, "أخت بشار في دبي", Al-Arabiya, 25 Eylül 2012.

37. Ahmed Samir, "أين تقف الإمارات من التعهدات الروسية في سوريا", *Huffington Post Arapça*, 31 Ekim 2015.

eski başkanı Ahmet Cerbe'nin liderliğinde "Suriye'nin Yarını" adlı grubu destekleyerek muhalefet içinde çatlağa neden olmuştur. Özellikle Suriye muhalefetine Cerbe liderliğindeki bir bölümünün Mart 2016'da Kahire'de yaptığı konferansa Muhammed bin Zayed'in güvenlik danışmanını Muhammed Dahlan'ın katılması Cerbe ile BAE'nin ilişkisini gözler önüne sermiştir.

Yemen Politikası

BAE'nin Yemen'deki Islah Hareketi karşıtı pozisyonu ülkedeki devrime mesafeli durmasına hatta Husilerle ilişkiler geliştirmesine neden olmuştur. Ülkede 11 Şubat 2011 tarihinde patlak veren devrimden önce Abu Dabi yönetimi ve Yemen Devlet Başkanı Ali Abdullah Salih'in iyi ilişkileri vardır. Devrimin ardından Müslüman Kardeşler'in ülkedeki temsilcisi olan Islah Hareketi'nin etkisi arttıkça Yemen'deki siyasi durum BAE için endişe verici bir hal almıştır. 2011 yılı Kasım ayında Körfez ülkelerinin inisiyatifiyle Yemen'de bir ulusal mutabakat oluşturmak adına imzalanan uzlaşma metni kaygılarını gidermediği için BAE, ülkede gizli ittifaklar kurmaya başlamıştır.

Bilindiği gibi Husiler, Salih rejimi ve BAE, Islah Partisi'nin güçlenmesini istememektedir. Salih ile Husiler ittifak yaparak birlikte önce Amran şehrini, ardından başkent Sana'yı ele geçirdiler. Bu nedenle Husilerin İran'la net bir biçimde bağlantısı bulunsa da BAE ve Husiler arasında Salih kanalıyla bir ilişkinin varlığı ihtimal dahilindedir.³⁸ Bu çerçevede Husiler ve BAE ilişkisine dair çok sayıda haber medyada yer almıştır. BAE'nin, Yemen'in devrik Devlet Başkanı Ali Abdullah Salih'in akrabalarını ve özellikle ordunun büyük bir kısmını idare eden ve bazı bölgelerde askeri olarak Husileri destekleyen

oğlunu ülkesinde ağırlaması iddiaları güçlendirmiştir. Ayrıca BAE'nin Ali Abdullah Salih'in oğlu vasıtasıyla Husilere bir milyar dolar dolayında yardımda bulunduğu ortaya atılmıştır. 2014 yılı Eylül ayında Husilerden bir heyetin, BAE'li yetkililerle kendileri ve Suudi Arabistan arasında arabuluculuk yapması talebiyle Abu Dabi'de bir araya geldiği bilgileri basına yansımıştır. Ancak bundan kısa bir süre sonra Husiler ve Salih Sana'yı ele geçirmiştir.³⁹

Husilerin Sana'ya girmesiyle BAE, Suudi Arabistan'ın Husiler ve Salih'in güçlerine karşı başlattığı "Kararlılık Fırtınası" operasyonunu desteklemiş ancak diğer yandan Islah karşıtı pozisyonunu sürdürmüştür. Husiler Sana'yı işgal etmiş, ordu iç siyasi çekişmeler nedeniyle şehri savunamamış, Islah Partisi de Husilere karşı bir harekette bulunmamıştır. Husiler Sana'yı ele geçirdiğinde BAE ve Suudi Arabistan, Islah Partisi'nin Husilere karşı koyacağını, böylece kendileri için tehlike olarak gördükleri iki gücün zayıflayacağını öngörmüşlerdir. Ancak Islah Partisi Husilere karşı koymayınca ikilinin planları başarısız olmuştur. Husiler'in Sana'yı ele geçirmesi üzerine Körfez ülkeleri İran'ın nüfuzunun daha da etkinleştiğini hissetmeye başladılar. Tahran'ın nüfuzu Bağdat, Şam ve Beyrut'tan sonra bu defa coğrafi olarak en yakın konumdadır ve bölgeye etkisi en üst düzeyde olacaktır. Nitekim Yemen, Körfez İşbirliği Konseyi'nin yumuşak karnı mesabesindedir. Husilerin ilerlemesi karşısında Suudi Arabistan'ın fazla bir seçeneği kalmamıştır. Kral Abdullah'ın ölümünden sonra Kral Selman Kararlılık Fırtınası operasyonuna başlayarak Yemen'de meşru hükümeti geri getirmek istemiştir. Abu Dabi 2015 yılı Mart ayında Kararlılık Fırtınası'na katılacağını ilan etmiştir.

38. Abdurahman Nasser, "أسباب الخلاف بين السعودية والإمارات", Sasa Post, <https://www.sasapost.com/uae-saudi-relations>, (Erişim tarihi: 10 Haziran 2017).

39. "الحوثيين مولتهم الإمارات لضرب التجمع اليمني للإصلاح", El-Kudsul-Arabi, <http://www.alquds.co.uk/?p=581441>, (Erişim tarihi: 11 Haziran 2017).

BAE özellikle güney bölgelerde güçlü bir şekilde varlık göstererek Aden'in kurtarılması operasyonunda büyük bir rol oynamıştır. Yine Abyan ve Lahic şehirlerine uzanarak buradaki direnişi askeri araç ve teçhizatla desteklemiştir. Ayrıca BAE subayları burada direnişçileri eğitmiştir. BAE'nin bölgedeki asker sayısının 1.200 olduğu tahmin edilmektedir. Abu Dabi'nin Aden'e kara kuvvetleri göndermesi ittifaka katılacak başka bir devletin önüne geçmek ve sahadaki operasyon kararlarını tek başına almak için yapılmış bir hareket olarak yorumlanmıştır. BAE bu sayede stratejik öneme sahip ve Islah'ın aktif olduğu güney bölgesindeki etkisini sağlamlaştırmıştır.

BAE Yemen'deki çıkarlarını korumak için Yemenli subaylar ile sahada etkin güçlerden müteşekkil bir "network" oluşturarak askeri nüfuz elde etmek istemiştir. Yemen'deki devrimin başlangıcından itibaren Abu Dabi yönetimi Islah Partisi'ni engellemeye çalışmış, bu alanda Suudi Arabistan'ın başını çektiği uluslararası ittifakla yetinmeyerek Devlet Başkanı Abdu Rabuh Hadi'ye bağlı subaylar ve Mukbil Vedai (El-Mukbiliyyin)⁴⁰ isimli Selefî grupla yerel ittifaklar kurmuştur.⁴¹ Ayrıca Abu Dabi'nin, Yemen eski başbakanı Halid Bahhah, Aden Valisi, bakanlar, Hani bin Brik gibi güvenlik yetkilileri ve Güney Hareketi gibi gruplarla ilişkileri olmuştur. BAE'nin kurduğu bu ittifaklar zaman zaman Suudi Arabistan ile karşı karşıya gelmesine sebebiyet vermiştir.

Nisan 2016'da Kuveyt'te Yemen'in geleceğine ilişkin önemli müzakerelerin başlayacağı esnada Devlet Başkanı Abdu Rabuh Hadi, yardımcısı ve başbakan olan Halid Bahhah'ı

görevinden uzaklaştırarak yerine Ali Muhsin Ahmar'ı atamıştır. Bu adım Suudi Arabistan ve BAE arasındaki rekabetin dışa vurumu olarak nitelenmiştir. Zira Ahmar'ın Islah Partisi ile güçlü bir ilişkisi vardı ve bu nedenle Suudi Arabistan'ın desteği olmadan bu kararın alınması mümkün gözükmemektedir. Söz konusu durum Suudi Arabistan'ın BAE'nin Yemen'deki nüfuzunu azaltma isteğine işaret etmektedir. Bir başka açıdan Ali Muhsin Ahmar'ın Suudi Arabistan'ın desteğiyle göreve gelmesi Yemen'de hakimiyet kurmalarına müsaade edilmeyeceği yönünde Husilere verilmiş bir mesaj olarak da değerlendirilmiştir. BAE'nin bu hamleye karşılığı çok sayıda askerini güneyden çekmek şeklinde olmuştur.

BAE ayrıca Suudi Arabistan'ın pozisyonundan farklı olarak güneydeki ayrılıkçı eğilimleri desteklemektedir. Abu Dabi yönetimi ayrılıkçı talepleri olan Güney Hareketi'nin tarihsel olarak kendi kaderini tayin etme hakkının bulunduğu fikrini savunarak Aden üzerindeki siyasi ve askeri hakimiyetini güvence altına almak istemektedir. Babu'l-Mendep Boğazı'nın dünya ticaretinde önemli bir yere sahip olduğunun farkında olan BAE, bu durumu Dubai Limanı'nın geleceği için tehdit olarak görmektedir.⁴² Bu nedenle Abu Dabi, Güney Yemen'de Ali Salim Beyd, Ebubekir Attas ve Ali Nasır Muhammed gibi sembol ayrılıkçı isimlere destek olmaktadır. Bunun yanında BAE güneyde bulunan müttefikleri üzerinden İslami hareketleri zayıflatmayı planlamaktadır. Dahası Yemen anayasasının hazırlanma süreçlerine müdahil olarak federal bir sistemin önünü açmak istemektedir.

40. Salih El-Beydani, "هاني بن بريك يواجه الحوثيين", *Alarab*, 17 Mayıs 2017.

41. "الدور الإماراتي في اليمن هدف معلن وفرضيات متعددة", *Al-Araby Al-Jadeed*, 4 Ağustos 2015.

42. Ahmet Aziz, "انفصال جنوب اليمن ينقذ الإمارات ويهدد الخليج", <https://goo.gl/jcSfSs>, (Erişim tarihi: 3 Haziran 2017).

Tunus Politikası

Tunus devrimi BAE'nin bölgedeki değişim taleplerine yönelik olumsuz tavrının önemli örneklerinden biridir. Çünkü Nahda'nın yanında liberal cumhurbaşkanı Munsif Merzuki'ye karşı da olumsuz tavır almıştır. Abu Dabi yönetimi devrimi müteakip Aralık 2011'de göreve gelen liberal görüşleriyle ön plana çıkmış Tunus Cumhurbaşkanı Munsif Merzuki'ye mesafeli durmuştur. Merzuki Mısır'daki darbeyi eleştirdiğinde BAE, Tunus büyükelçisini geri çağırmıştır. Ayrıca Ekim 2011'de gerçekleştirilen seçimlerde Parlamentoda çoğunluğu elde eden Müslüman Kardeşler'e yakınlığıyla bilinen Nahda'yı başarısızlığa uğratmak için girişimlerde bulunmuştur.⁴³

BAE'nin ana aktör olduğu Katar krizi ülkenin 2011 yılından bu yana takip ettiği dış politika hedeflerini bölgesel bir düzene dönüştürme çabasının ürünüdür.

BAE'nin suikastlarla Tunus'ta siyasi mühendislik çabası içinde olduğu iddia edilmiştir. 2012 yılı Şubat ayında Tunuslu solcu siyasetçi Şükrü Beleyid'in suikast sonucu öldürülmesinden BAE'yi sorumlu tutanlar olmuştur. Bunun yanı sıra Tunuslu gazeteciler, Muhammed Dahlan'ın yönetiminde bir kriz odası bulunduğunu ve Tunus'taki suikastların bu odadan planlandığını öne sürmüştür.

BAE bir taraftan Merzuki'ye karşı tavır alırken diğer taraftan Nahda'yı başarısızlığa uğratmak istemiştir. Bu çerçevede 2012 yılında Nida Partisi'ni desteklemiş, parti Ekim 2014'te seçimleri kazanmıştır. Ancak Nida Partisi için-

deki bazı isimlerin Nahda ile iş birliğini savunmasıyla BAE parti içinde bölünmeyi teşvik etmeye yönelmiştir. Partinin davet hareketi ile siyasetini birbirinden ayırdığını ve yalnız siyasi bir parti olarak faaliyet göstereceğini açıklamasına rağmen BAE Nahda'ya karşı olumsuz tavrını sürdürmüştür. Abu Dabi yönetimine yakın olan bazı yazarlar Nahda Hareketi'nin lideri Raşid Gannuşi'yi eleştirerek onu sahtekarlık ve düzenbazlıkla itham etmiştir.

Türkiye ile ilişkiler

BAE ve Türkiye arasındaki ilişkilerde iki ülkenin "Arap Baharı"na ilişkin takındığı tavır belirleyici olmuştur. Özellikle Mısır'da seçilmiş cumhurbaşkanına yönelik gerçekleştirilen darbe karşısında iki ülkenin farklı pozisyon alması Arap Baharı'na yaklaşım konusundaki farkı net bir şekilde ortaya koymuş ve 2013-2015 yıllarında ilişkilerde gergin bir dönem yaşanmıştır. Abu Dabi 2012 seçimlerinden sonra Muhammed Mursi'yi Mısır Cumhurbaşkanı olarak kabul etmemiş, 2013 Temmuz ayında Abdülfettah Sisi liderliğinde yapılan askeri darbeyi ise desteklemiştir. Türkiye ilkesel olarak askeri darbeyi reddetmiş ve askeri yönetim aleyhinde net bir tavır ortaya koymuştur. Mısır özelinde gerginleşen ilişkiler çerçevesinde BAE'nin Türkiye Büyükelçisi 2013 yılından Haziran 2016'ya kadar "tatilde olduğu" gerekçesiyle Türkiye'de bulunmamıştır. Bu süreçte Türkiye-BAE ekonomik ilişkileri de bir hayli gerilemiş, iki ülke arasında 2013 yılında 2,2 milyar ABD doları olan ihracat gelirleri 2015'te 647 milyon ABD dolarına inmiştir. Bu dönemde ayrıca BAE'nin de üye olduğu Körfez İşbirliği Konseyi ülkeleriyle serbest ticaret anlaşması imzalamada zorluklar yaşanmaya başlanmıştır.⁴⁴

43. Şemsettin en-Nekkaz, "بين تونس والإمارات سنوات من التوتر", Noon Post, <https://goo.gl/bdRJWN>, (Erişim tarihi: 3 Temmuz 2017).

44. Ali Bakır, "العلاقات التركية الإماراتية نقاط التحول والمسارات المستقبلية", *El-Kabs*, 2 Mayıs 2016.

2015 sonlarında Cumhurbaşkanı Erdoğan BAE ile ilişkilerde yumuşama sinyalleri vermiş ancak Haziran ayında başlayan Katar krizinde Türkiye BAE'ye eleştirel yaklaşmıştır. Erdoğan'ın Aralık 2015'te BAE ile ilişkilerin geliştirilmesi şeklindeki olumlu açıklamaları karşılık bulmuş ve Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu 25 Nisan 2016 tarihinde ülkeye bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Devlet Başkan Yardımcısı, Başbakan ve Dubai Emiri Şeyh Muhammed bin Raşid Maktum tarafından kabul edilen Çavuşoğlu ziyaretin oldukça olumlu bir atmosferde geçtiğini vurgulayarak iki ülkenin her alanda ilişkilerini geliştirmek için mutabakata vardığını belirtmiştir.⁴⁵

Ziyaretin ardından 2013 yılından beri görevinin başında bulunmayan BAE Ankara Büyükelçiliğine Halife Şahin Marar gönderilmiş, Marar Haziran ayında Cumhurbaşkanı Erdoğan'a güven mektubunu sunarak göreve başlamıştır.⁴⁶ BAE Dışişleri ve Uluslararası İşbirliği Bakanı Şeyh Abdullah bin Zayed Nahyan'ın Ekim ayında Türkiye'ye gerçekleştirdiği ziyaret iki ülke arasındaki ilişkileri pekiştirmiştir. Nahyan önce Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından kabul edilmiş, ardından Çavuşoğlu ile bir araya gelmiş ve iki ülke heyetleri arası görüşmeler gerçekleşmiştir. BAE-Türkiye arasındaki ilişkiler iyi düzeyde seyrederken patlak veren Katar krizi nedeniyle iki ülke çok farklı pozisyon almıştır.

Körfez Politikası ve Katar Krizi

BAE bölgeye yönelik dış politika hedefleri çerçevesinde başta Suudi Arabistan olmak üzere Körfez ülkelerini yanına çekmek için çalışmış-

tır. Özellikle Mısır konusunda BAE ve Suudi Arabistan aynı zeminde buluşmuş, seçilmiş Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi'ye karşı gerçekleştirilen darbe girişiminin arkasında yer almıştır. Katar'ın Mısır'daki darbeci yönetime yönelik eleştirilerini sürdürmesi ve Al Jazeera'nin Mısır'daki askeri yönetim aleyhine yayın yapması BAE ve Suudi Arabistan'ın Katar'a karşı pozisyon almasına neden olmuştur. BAE ve Suudi Arabistan 2014 Mart ayında Körfez İşbirliği Konseyi ülkelerinin içişlerine karıştığı gerekçesiyle Katar ile diplomatik ilişkilerini kesmiş ancak Kuveyt'in arabuluculuğunda kriz sekiz ay sonra diplomatik yollarla çözülebilmiştir. Özellikle Obama'nın iki taraf arasında havayı yumuşatan yaklaşımı krizin diplomatik yollardan çözülmesinde belirleyici olmuştur.

BAE Veliahtı Muhammed bin Zayed ve Suudi Arabistan Veliahtı Muhammed bin Selman arasındaki yakın ilişki iki ülkenin iş birliğinde belirleyici olmuştur. 2015 yılı Şubat ayında Kral Selman'ın iktidara gelmesi Suudi Arabistan dış politikasında değişim beklentilerine sebebiyet vermiştir. Mart 2015'te Suudi Arabistan'ın Yemen'deki İran destekli Husilere karşı başlattığı Kararlılık Fırtınası operasyonuna Katar'ın destek vermesi Katar-Suudi Arabistan arasındaki buzların eriyebileceği yönünde yorumlara neden olmuştur. Ancak Zayed ve Selman arasındaki yakın ilişki BAE-Suudi Arabistan yakınlaşmasının önünü açmıştır. İki ülkenin ilişkilerinin güçlenmesi sonucunda Suudi Arabistan, BAE'nin dış politika vizyonuna yaklaşmış, İran'ı tehdit sıralamasında ikinci plana atarak Katar'ı hedef almıştır. BAE ve Suudi Arabistan'ın Katar'a yönelik 10 maddelik talebi BAE'nin Arap Baharı sonrasında takip ettiği dış politikanın Suudi Arabistan tarafından benimsendiğini ortaya koymuştur.

45. "Ziyaretim Türkiye-BAE İlişkileri İçin Dönüm Noktası Oldu", TRT Haber, 25 Nisan 2016.

46. "Erdoğan BAE Büyükelçisi Al-Marar'ı Kabul Etti", *Milliyet*, 14 Haziran 2016.

SONUÇ

BAE'nin dış politikası halkların değişim taleplerinin bölgede yeni bir siyasi düzen üretmesini engellemiştir. Özellikle Mısır'ın seçilmiş Cumhurbaşkanı Muhammed Mursi'ye yapılan darbenin ardından askeri bir yönetimin gelmesi 2011 yılında başlayan Arap devrimlerinin demokratik bir siyasi düzene dönüşmesine mani olmuştur. Libya'da Halife Haftar'ın darbe girişiminin desteklenmesi ülkeyi bir iç savaşa sürüklemiştir. Halkın değişim talepleri iç savaşın neden olduğu siyasi, ekonomik ve toplumsal krizin içinde erimiş, değil yeni bir siyasal düzen talep etmek güvenlikten başka istek dillendirilemez duruma gelmiştir. BAE destekli aktörlerin baskıları karşısında Nahda Partisi'nin uzlaşmacı tavrı kaosu engellese de Tunus'taki halk ayaklanmasının talepleri karşılanmamış, değişim isteği yeni bir siyasi düzene dönüştürülememiştir. Buna karşın BAE destekli Sisi yönetiminde kendisini gösteren, halk iradesini temsil etmekten uzak, güvenlik kaygılarını önceleyen, ülkesindeki toplumsal ve ekonomik krizlerin önüne geçemeyen rejimler bölgeyi içine kapatmaya başlamıştır. Sisi ve Haftar örneklerinde açık bir şekilde görüldüğü üzere BAE'nin dış politika hedefleri ve bu yöndeki stratejilerine bakıldığında bölgede kurmak istediği muhtemel siyasi düzenin niteliği anlaşılmaktadır.

BAE bölgede İslami hareketlerin terörist kabul edildiği, 2011 öncesi siyasi elitlerinin belirleyici olduğu siyasi düzen arayışına öncülük etmiştir. Arap dünyasındaki halk hareketleri 2011 öncesi en güçlü muhalefet grupları olan İslami hareketleri, özellikle de Müslüman Kardeşler ve onunla bağlantılı grupları iktidara taşımıştır. BAE, Müslüman Kardeşler ve İslami hareketlere karşı hasmane tavrını bir dış politika misyonu haline getirerek söz konusu grupların önce

iktidardan düşürülmesi sonra da terörist ilan edilmesi için diktatörlük dönemi elitlerini desteklemiştir. Geçtiğimiz elli yıl boyunca halkın değişim taleplerinin önünde set olarak iktidarda kalan ancak halk ayaklanmalarıyla iktidardan düşen elitler BAE desteğiyle daha sert bir şekilde yönetime gelmiş veya ülkede etkin aktörlere dönüşmüştür. BAE destekli eski siyasi elitler, iktidarlarını tahkim edebilmek için bütün muhalefet hareketlerini "terörist" olarak nitelemeye başlamıştır. Haftar'ın Trablus'taki Libya Genelkurmay Başkanlığına bağlı bulunanlar da dahil olmak üzere kendisine muhalif bütün silahlı grupları terörist olarak nitelemesi BAE destekli aktörler tarafından "terör"ün nasıl bir meşruiyet devşirme aracına dönüştüğünü açık bir şekilde ortaya koymuştur.

Katar'a yönelik ambargo kararı BAE'nin bölgede oluşturmayı hedeflediği siyasi düzen yolunda atılmış adımlardan biridir. İfade edildiği üzere Katar'ın bölgeye yönelik politikası BAE ve müttefiklerinin dış politika hedeflerini engellemiş, Doha'nın desteklediği aktörler Abu Dabi ve müttefiklerinin arka çıktığı unsurları dengeleyebilmiştir. Bu nedenle BAE'nin ciddi çabalar harcarak hayata geçirmek istediği dış politika Katar'ın dengeleyici rolü nedeniyle bölgede bir siyasi düzene dönüştürülememiştir. Hal böyle olunca BAE ve müttefikleri bölgedeki eski elitlerin daha güçlü ve sert bir şekilde iktidara geldiği, halkın değişim taleplerinin karşılanmadığı ve bölgenin güvenlik temelli gerekçelerle içe kapatıldığı bir siyasi düzeni hayata geçirebilmek için Katar'ı sindirmek istemiştir. Katar'a uygulanan ambargo kararı bu yolda atılmış bir adım olarak değerlendirilmelidir. Ancak Katar'ın buna direnmesi Körfez krizinin devam etmesine netice verdiği gibi bölgedeki krizin süreceğinin de işaretidir.

Bu analizde Birleşik Arap Emirlikleri'nin (BAE) dış politika öncelik ve hedeflerinin ne olduğu ve 2011 yılında gerçekleşen Arap devrimleri sonrasında bölgedeki dengeleri nasıl etkilediği ele alınmaktadır. BAE'nin dış politikasını belirleyen temel unsurları, dış politika yapımında kullandığı araçları ve 2011 sonrasında takip ettiği dış politikayı ülkeler bazında ele alan analiz okuyucuya Arap devrimleri sonrasındaki süreçte BAE'nin izlediği dış politikanın bölgedeki dengelere etkisine dair bir bakış açısı sunmayı hedeflemektedir. Bu analiz BAE'nin bölgedeki İslami hareketleri terörist kabul ettiği, 2011 öncesi siyasi elitlerinin belirleyici olduğu bir siyasi düzen arayışında öncü rol oynadığı ve bölge halklarının değişim taleplerinin yeni bir siyasi düzen üretmesini engellediğini iddia etmektedir. Analizin yazım aşamasında bölgede yaşanan gelişmelerin bölgesel ve uluslararası basındaki yansımaları, uzmanların konuya ilişkin analizleri ve bölgedeki siyasi aktörlerin beyanlarına yer verilmiştir.

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • KAHİRE

www.setav.org